

Název habilitační práce:

Internet a proměny práva

Autor :

JUDr. Radim Polčák, Ph.D.

Oponent:

Doc. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., I.J.M., S.J.D.

Posudek oponenta

1. Internet zcela změnil podobu, kterou vnímáme lidské jednání a zcela proměnil dopady lidského jednání v průběhu času. Například zaměstnavatel v druhé dekádě dvacátého prvního století zjistí jednoduchým dotazem do internetového vyhledávacího systému o zájemci o zaměstnání tolik informací, které by ještě na sklonku 90. let minulého století musel vyhledávat za velké peníze detektivní agenturou. Jde často o informace, které byly vždy součástí veřejné sféry. Dramaticky se ale mění jejich dostupnost, a to s ohledem na internet jako nové médium, které tyto informace obsahuje.

2. Na konci 90. let minulého století sice již existoval internet, ale neobsahoval zdaleka tolik informací, jako je tomu dnes. Především však neexistoval sofistikovaný vyhledávací systém typu Google. Google a podobné vyhledávače během několika sekund na základě vhodně položeného dotazu zjistí údaje, které bychom v minulém století zjišťovali soustavným sledováním dotčené osoby, vyslýcháním známých atd. Snadnost, s jakou lze pořídit informace, nemá paralelu v lidské historii.

3. Již na prvý pohled jsou patrné kvalitativní rozdíly mezi typickým narušováním soukromí v době internetové a v době předinternetové. Zásahy do soukromí v době před Internetem byly obvykle fyzické (domovní prohlídka, narušování listovního tajemství, sledování osoby, odposlouchávání, atd.). Jejich aktérem byla obvykle vláda nebo klasická média tištěná či elektronická (rozhlas, televize). Takovéto zásahy byly zpravidla výjimečné, každý zásah sám o sobě byl pro dotčeného citelný. Obvykle byly také relativně snadno zjistitelné. V době internetové je tomu naopak: postižený o těchto zásazích nezná, každý zásah sám o sobě je velmi častý, a postižený o těchto zásazích nezná, každý zásah sám o sobě je velmi častý,

samy o sobě však obvykle málo intenzivní. Intenzivní zásah vzniká zpravidla kombinací dat. Takovýmito kombinovanými daty mohou být třeba údaje o vyhledávaných datech ve vyhledávači Google, který shromažďuje na léta zpět jednotlivá vyhledávaná hesla z jedné IP adresy, slovní ataky a výmysly o určité osobě na diskusních serverech atd. Akteřem takovýchto ataků je zřídka kdy státní moc.

4. Habilitační práce Radima Polčáka je první velkou českou knihou, která detailně a pohledy mnoha právněfilozofických směrů analyzuje problematiku internetu a jeho vlivu na právo, jeho prameny a vztah státu, práva, internetu a lidí. Radim Polčák, v současnosti nejpřednější a ve světě nejuznávanější představitel české vědy IT práva (právo informačních technologií), nabízí čtenáři mimořádně poutavý pokus shrnout právněteoretické základy nových jevů v právu, daných nástupem internetu v posledních dvou dekadách. Jde o téma novátorské a z hlediska aktuálního vývoje mimořádně důležité, které v dosavadní české literatuře nemá obdoby.

5. Klíčovým leitmotivem Polčákovy práce je premisa, podle níž právo a jeho normy lze popsat jako informace. Jako každá informace má pak právo potenciál snižovat entropii sociálních vztahů. Základním problémem Polčákovy práce je otázka, nakolik internet mění základní strukturní znaky právního řádu. Současně autor polemizuje s Easterbrookovou tezí, podle níž žádné IT právo neexistuje, stejně jako neexistuje žádné „koňské právo.“

6. Po stránce formální nutno zdůraznit, že habilitační práce je velmi obsáblá, má 369 stran vlastního knižního textu plus obsah, rejstřík, anglicky psané resumé atd. Autor pracuje s mimořádně početnou literaturou. V práci nechybí zásadní práce právní teorie a filozofie, nejdůležitější práce vědy IT práva a relevantní judikáty a precedenty českých i zahraničních soudů. Dominují práce cizojazyčné, zejména anglicky psané (nebo jejich anglické překlady), což je s ohledem na zkoumanou problematiku pochopitelné. Autor svým poutavým rozbořem a nezřídka kritickou analýzou prokazuje, že velký počet knih teorie práva nejen formálně cituje, ale také že je skutečně zná a rozumí jim.

7. Výhrad nelze mít ani k úrovni poznámkového aparátu. Práce má přes 900 poznámek pod čarou, v nichž autor cituje nejen daný zdroj, ale v případě knih pravidelně rovněž stránku, z níž čerpá nebo na které začíná relevantní institut, právní otázka atd. Takto poctivý přístup k citaci je v české právní literatuře bohužel stále ještě výjimkou.

8. Autor píše čtivým jazykem a používá velmi dobrou češtinu. I anglicismy se snaží překládat, což je v dnešní době chvályhodné. Velmi se mi líbí citace Ovidiových Proměn, které vhodně uvozují větší části práce. Méně pozorného čtenáře jistě potěší i stručné shtnutí poznatků každé jednotlivé kapitoly. Určitým problémem knihy může být to, že by se v některých pasážích dala ještě krátit, a takto o několik desítek stran zkrácená by se stala ještě mnohem čtivější.

9. Autor svou práci rozdělil poměrně logicky na 14 kapitol (včetně úvodu). Prvních šest kapitol poskytuje právněfilozofickou výbavu ke studiu práva a internetu. Polčák zde obsáhle popisuje a analyzuje mnoho právněfilozofických směrů a jejich vliv na uchopení komplexního vztahu práva a internetu. Zbývající kapitoly postupně tyto poznatky aplikují na konkrétní problémy, které právo a právník s internetem má. Výklad v druhé polovině knihy se postupně stává diskusí konkrétních problémů, které internet přináší do nejrůznějších oblastí života.

10. Text je vhodně proložen mnoha příklady z praxe včetně judikatury. Jako příkladné spatřuji to, že Polčák judikaturu pouze nepřechkává, ale také hodnotí její správnost a nezřídka poukazuje na její problémy. Polčák se nezdráhá judikaturu kritizovat, jako několik významných rozhodnutí českého Ústavního soudu. Přiznám se, že s kritikou závěrů českého Ústavního soudu v kauze „data retention“ (uchovávání údajů z mobilní a internetové komunikace operátory) plně souzním. Obdobně jako Polčák se domnívám, že právní premisy jmenovaných nálezů jsou ukotveny hluboce v minulosti a nejsou s to reagovat na nové problémy, které se v souvislosti s internetem objevují. Jak velmi vtipně Polčák na jednom místě upozorňuje, v důsledku ochrany soukromí jedněch by se slepým následováním myšlenek nálezu učinila nemožnou ochrana soukromí jiných (nejčastěji práv obětí na úkor práv delikventů například ve správním právu, občanském deliktním právu atd.).

11. Z dílčích kritických poznámek vůči textu mohu uvést, že se mi nezdá vhodné označovat právní normy neposkytující žádné uvážení „primitivními“ (s. 45). Mnohem výstižnější je podle mne Boguszakova teze otevřených a naproti tomu uzavřených rozhodovacích procesů.

12. Chci se rovněž pozastavit nad autorovou tezí, ve které upozorňuje na problémy utváření práva ve vztahu k internetu. To, že některé legislativní pokusy nemohou obstát v komplexním světě internetu, je nepochybné (s. 57). V tom s autorem souhlasím. Nedomnívám se nicméně, že by šlo o nějaké unikum vztahu práva a internetu. V podstatě jakékoliv normy nelze utvářet, a ovšem ani interpretovat, bez pochopení podstaty regulovaného fenoménu. Jinými slovy, v jakékoliv oblasti práva je při jeho utváření nutno „vykročit mimo obor praktického poznání ryzího obsahu systému právních pravidel“ (s. 58).

13. Velmi zajímavá je úvaha Polčáka o tom, proč se v evropském právním prostoru neprosadil pragmatismus (který Polčák razí pro regulaci práva a internetu) - viz s. 65 násl. V tomto smyslu další argumenty přidává mimořádně poutavá a čtivá práce holandského právního teoretika a civilisty M. Hesselinka (*The New European Legal Culture*, Kluwer 2001), kterou rozhodně doporučuji autorově pozornosti.

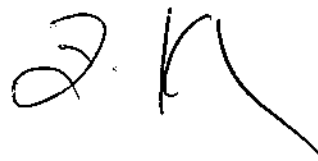
14. Důležité je jasné a srozumitelné vysvětlení, jaké parametry by měla splňovat judikatura, aby se stala informačně sdělnější pro automatizované internetové systémy, typicky pro vyhledavače nebo operace typu RSS (kapitola 9.). Na rozdíl od autora si nemyslím, že by jeho postuláty snad měly být do soudcovské praxe prosazovány cestou kárných řízení. Rozhodně by to mělo být cestou měkčí, postupným utvářením jednotné citační kultury, kterou znají vyspělé právní systémy.

15. Autor se nebrání ani detailní diskusi aktuálních a žhavých otázek práva, jako je ochrana autorských a průmyslových práv na internetu. Autor zjevně nesouhlasí ani s autorskoprávní lobby, ani s mezinárodní lobby „pirátů“. Namísto toho navrhuje vlastní řešení. I proto by se mělo knize dostat větší pozornosti, neboť v těchto pasážích má potenciál vyvážit do určité míry černobílý diskurs, který zatím o problémech typu ACTA v Česku probíhá.

16. Problematiku práce považuji za mimořádně důležitou. Unikátnost práce není ve zvoleném tématu. O vztahu práva a internetu se píše velmi často. Neznám ale žádnou česky psanou práci, která by se srovnatelným způsobem snažila postavit právněteoretické základy IT právu, a diskutovala o právu a internetu ve všech relevantních souvislostech. Proto dospívám k jednoznačnému závěru, že práce splňuje zákonné požadavky kladené na habilitační práci. Práce nesporně přináší zásadní vědecké poznatky [§ 72 odst. 3 písm. a) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách] a nepochybně se stane výchozí knihou všech dalších pojednání v oboru IT práva u nás.

V Praze dne 22. října 2012

Zdeněk Kühn

Handwritten signature of Zdeněk Kühn in black ink, consisting of stylized initials 'Z. K.' followed by a long horizontal stroke.